

tiszatáj

63. ÉVFOLYAM

Kiss Anna
Sulyok Vince
Petőcz András
Tornai József
versei

Nagy Koppány Zsolt
prózája

*Latin-Amerika
messze van?*

Anderle Ádám,
Arató Ildikó,
Csikós Zsuzsanna,
Jancsó Katalin,
Jorge Emilio Nedich,
Szabó Henriette Éva,
Torbágyi Péter,
Susana Wein
írása

2009 OKT 05

51964
AF 555

10

2009. október

tiszatáj

IRODALMI FOLYÓIRAT

Főszerkesztő:
OLASZ SÁNDOR

Szerkesztő:
HÁSZ RÓBERT

A szerkesztőség tagjai:

ANNUS GÁBOR
(művészeti szerkesztő)

DOMÁNYHÁZI EDIT
(nyelvi lektor)

HAJÓS JÓZSEFNÉ
(szerkesztőségi titkár)

---

tiszatáj

Megjelenteti a Tiszatáj Alapítvány Kuratóriuma
a Csongrád Megyei Önkormányzat, Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata,
a József Attila Alapítvány,
a Nemzeti Kulturális Alap és
a Magyar Szak- és Szépirodalmi Szerzők és Kiadók Reprográfiai Egyesülete
támogatásával.

Felelős kiadó: Tiszatáj Alapítvány.
Szedés, tördelés: Tiszatáj Alapítvány.
A lapot nyomja: Garmond 2000 Kft., Szeged.
Felelős vezető: Kinyik Erika.

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Internet: www.tiszataj.hu e-mail: tiszataj@tiszataj.hu

Szerkesztőség: 6741 Szeged, Rákóczi tér 1. Tel. és fax: (62) 421-549. Levélcím: 6701 Szeged, Pf. 149-

Terjeszti: Lapker (Magyar Lapterjesztő Rt.)

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága 1008. Budapest, Orczy tér 1.

Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél,

e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 303-3440

További információ: 06 80/444-444

Egyes szám ára: 500 forint.

Előfizetési díj: negyedévre 1200, fél évre 2400, egész évre 4800 forint.

ISSN 0133 1167

Tartalom

LXIII. ÉVFOLYAM, 10. SZÁM

2009. OKTÓBER

KISS ANNA: Ez még a holt regék világa; Hófellegek	3
SULYOK VINCE: Élt 51 évet	10
PETŐCZ ANDRÁS: Zárójelvers op. 85.; Zárójelvers op. 84.; Zárójelvers op. 83.	12
TORNAI JÓZSEF: Nyolcvanadik év; És imádtuk az Ég Királynőjét; Leibniz igaza; Ósanyánk; Kaktusztű-pokol	14
NAGY KOPPÁNY ZSOLT: Amelyben Ekler Ágostra emlékezünk (regényrészlet)	17

Latin-Amerika messze van?

ANDERLE ÁDÁM: Előszó	26
ARATÓ ILDIKÓ: Magyarok Uruguayban (1966–1975)	28
TORBÁGYI PÉTER: Magyar leánykereskedelem Latin-Amerikában	43
SZABÓ HENRIETTE ÉVA: Egy argentin-roma író: Jorge Emilio Nedich	53
JORGE EMILIO NEDICH: A romák sötét lehelete (Szabó Henriette Éva fordítása).....	56
CSIKÓS ZSUZSANNA: Magyar vagy mexikói? (Az önazonosság kérdése Susana Wein prózájában)	64
SUSANA WEIN: Drága Róza (Csikós Zsuzsanna fordítása)	71
JANCSÓ KATALIN: Valóság és utópia (Magda Portal „A csapda” című regényének kelet-közép-európai olvasata)	76

KRITIKA

GYÁNI GÁBOR: A múlt és a jelen „együttállása” (Sándor Iván: A várható ismeretlen)	84
BENYOVSZKY KRISZTIÁN: A képtelen leírás művészete (Podmaniczky Szilárd: A Magritte-vázlatok)	89
PÉCSI GYÖRGYI: Egy monográfia töredékei (Vörös László: Kányádi Sándor)	93
SZABÓ HENRIETTE ÉVA: Gondolatok a latin-amerikai valóságról... ..	98
<i>Szerkesztői asztal</i>	a belső borítón

ILLUSZTRÁCIÓ

DÉL-AMERIKAI KÉPEK *Szabó Henriette Éva* és *Amy Hesketh* gyűjteményéből a címlapon, a 9., 11., 42., 55., 75. és a 88. oldalon

/ CSIKÓS ZSUZSANNA

Magyar vagy mexikói?

AZ ÖNazonosság KÉRDÉSE SUSANA WEIN PRÓZÁJÁBAN

A hazájában elsősorban színházi és filmrendezőként, valamint forgatókönyvíróként sikeressé vált magyar származású mexikói író, Susana Wein műveit még nem ismeri a magyar olvasóközönség. Szülei magyarok voltak – édesapja, Weinstock Vilmos egyik vezetője a Mexikói Szabad Magyar Mozgalomnak¹ –, de a szerző már Mexikóban született, ahol 1985-ben jelent meg *En tiempo mexicano... cuentos húngaros* (Mexikói időben... magyar novellák) című elbeszéléskötete, majd 2000-ben a *La abuela me encargó a sus muertos* (Nagyanyám a halottait bízta rám) címmel publikált regénye.² Ez utóbbival elnyerte a rangos Juan Rulfo irodalmi díjat, amelyet minden évben a legjobb elsőkötetes regényírónak ítél oda egy szakmai zsűri.

Susana Wein spanyol nyelven publikált önéletrajzi ihletésű művei híven őrzik az író nő magyar gyökereit. Mindkét könyvének fő témája az önazonosság keresése úgy az egyén, mind a közösség vonatkozásában, ugyanakkor ezek az alkotások betekintést nyújtanak a XX. századi mexikói magyar migráció történetébe is.³ Munkáit egyfajta kettősség jellemzi: a történelmi valóságot ábrázolja irodalmi eszközökkel, amelyhez a mexikói újpróza hagyományait használja. A regény bonyolult szerkezete, az idősíkok egymásba csúsztatása, a több narrátor alkalmazása, a finom, szinte nem is érzékelhető határ az élő és a transzcendens világ között jól bizonyítják ezt.

Wein novelláskötete négy mexikói és három magyar témájú elbeszélést tartalmaz. Az író nő, mint ahogy az a kötet előszavában is megfogalmazódik, megérti szülei Magyarország felé sugárzó szeretetét, tisztában van azzal, hogy Mexikó számukra mindig is egy idegen ország marad, tudja, hogy ő maga is lehetne magyar. Mégis mexikóiként írja a könyvét, számára Mexikó a jelen, Magyarország pedig a múlt. A három magyar témájú elbeszélésben – *Draga Rocza* (Drága Róza), *Una historia de amor* (Szerelmi történet), *El día en que renuncié a mi nacionalidad húngara* (A nap, amelyen lemondtam magyar állam-

¹ A Szabad Magyar Mozgalom történetéről lásd: KÁDÁR ANIKÓ: Mexikói Szabad Magyarság folyóirat és a Szabad Magyar Mozgalom. In: *Kutatási Közlemények*, I. Szeged, 1999. pp. 41–53.

² SUSANA WEIN: *En tiempo mexicano... cuentos húngaros*. México, D. F., Editorial Katún, 1985. SUSANA WEIN: *La abuela me encargó a sus muertos*. México, D. F., Editorial Lectorum, 2001. A művekből származó idézetek a cikk szerzőjének saját fordításai.

³ A korszak alapos történelmi feldolgozását adja SZENTE-VARGA MÓNKA: *Migración húngara a México entre 1901 y 1950* (Magyar bevándorlók Mexikóban 1901 és 1950 között) című könyve, amely a Szegedi Tudományegyetem és a Pueblai Benemérita Autónmó Egyetem közös kiadásában jelent meg 2007-ben. A szerző 3000 főre teszi a vizsgált korszakban a Mexikóban letelepedett magyarok számát, akiknek jó része zsidó volt. Szente-Varga, 10.

polgárságotról)⁴ – a főszereplők magyar nemzetiségéből eredő konfliktusa áll a cselekmény középpontjában három különböző perspektívából bemutatva azt. Az elsőben a főszereplő, Róza, annak ellenére, hogy magyar származása állandó problémák forrása lesz, hű marad a gyökereihez és nem hajlandó azt megtagadni. A második elbeszélésben a főhősnőnek az is nagyon fontos, hogy mexikói állampolgár legyen: „Ötven éve érkeztem Veracruzba, negyven éve vagyok mexikói állampolgár. Mert mexikói vagyok, bizony ám, uram” – vallja büszkén, mikor elmeséli élettörténetét egy ismeretlenek a parkban. A harmadik novella mindössze tízéves narrátor főhőse már önként mond le magyarságáról. Addig megélt tapasztalataiból ugyanis azt a következtetést vonja le, hogy magyarnak lenni egyfajta betegséget jelent. Furcsán tekint ősei szokásaira, hagyományaira, mert igaz ugyan, hogy rokonai magyarok, de ő már egy másik kultúrába született bele, abban nevelődött.

Az itt magyarul is közreadott *Drága Rocza* című elbeszélés tulajdonképpen egy párbeszéd formában megírt múltidézés: a narrátor anyja – ő az a bizonyos Rocza – idézi fel mintegy ötven év távlatából Mexikóba érkezésének történetét és az itt szerzett első benyomásait. Az elbeszélésben fikció és valóság egybeesik, a főhős visszaemlékezése tényirodalomként is interpretálható. A tengeri utazás leírása, a felszínes információkból származó hamis sztereotípiák mind a bevándorlók, mind pedig a befogadó nemzet részéről nem sokban különböznek a témáról a történelmi monográfiákban található anyagoktól. „A hajón azt mesélték, hogy itt tiszta vademberek élnek” – áll az elbeszélésben. Szenté-Varga Mónika művének forrásai között hasonló megfogalmazásokkal találkozhatunk. „Nagyon meglepődtünk, amikor nem toll fejdíszes indiánok fogadtak minket, de még csak egzotikusnak sem voltak nevezhetők.” Egy másik helyen azt olvashatjuk: „Hová mennek? Ott emberhúst esznek.”⁵

Ugyanakkor, derül ki a történelmi visszaemlékezésekből éppúgy, mint Wein novellájából, a magyar mint nép, a mexikóiak nagy többsége számára ismeretlen fogalom. Valaki vagy német, ami előnyökkel is járhat, vagy pedig cigány, tehát tolvaj és gyerekrabló. „Többet ért, ha németnek adtuk ki magunkat, mivel a mexikóiak nagyon szerették őket” – meséli az elbeszélés főszereplője. Ezek a faji előítéletek egy – az egymás kölcsönös nem ismerésén alapuló – komplex társadalmi hierarchiát építenek ki: a mexikói csodálja a németeket, még egyfajta kisebbségi komplexusa is van velük szemben, ugyanakkor lenézi és megveti a cigányokat, akikkel a magyarokat is azonosítja.⁶

Főhősnőnk, miután megérkezik Mexikóba, az újonnan bevándorlók többségéhez hasonlóan, mozgóárusként kezd dolgozni. Szégyelli ezt a munkát, még az arcát is eltakarja, nehogy valaki felismerje. Amikor egy mexikói hivatalnok helyzetével visszaélve zsarolni próbálja, modern Seherezádeként olyan mesét talál ki, amivel reményei szerint elkerülheti

⁴ Ez utóbbi elbeszélésből készült egy rövidfilm ugyanezzel a címmel 1987-ben. A rendező *Daniel Gruener Weinstock*, az író fia.

⁵ Szenté-Varga, 96.

⁶ A latin-amerikai cigány/magyar probléma alapos és komplex kutatása *Torbágyi Péter* nevéhez fűződik. Itt most csak a témában megjelent legutóbbi tanulmányára hivatkozom.

TORBÁGYI PÉTER: Magyar-cigány kivándorlás Latin-Amerikába. In: *A Láthatatlan nép. Cigányok az Ibériai-félszigeten és Latin Amerikában*. Szeged, 2008. pp. 43–55.

Ebben olvasható az alábbi megállapítás: „A cigányokat is különböző nemzeti sztereotípiához kapcsolták, melyek közül a magyarral párosítás volt az egyik legelterjedtebb.” Torbágyi, 45.

a megaláztatást, a büntetést és végső soron az országból való kiutasítást. Azt mondja a férfinak, hogy ő valójában a cigányok királyának a lánya, és ha valaki csak egy ujjal is hozzáér, akkor „Attila irtózatos háborút zúdít rá.” Közben magyarul káromkodik és átkozza a semmit nem értő, kővé dermedt mexikóit. A nő megnyilatkozásaiból az is kiderül, hogy nem csupán saját becsületét és tisztességét védi, hanem magyarságát is.

A kötet második magyar elbeszélése – *Una historia de amor* – szerkezetében nagyon hasonlít az elsőhöz, mivel itt is egy párbeszédese formában megírt, de valójában monológként közreadott történetről van szó, amelyben ismét megjelenik a magyar/cigány probléma és a mexikóiak lenéző viselkedése a bevándorlók egyes csoportjaival szemben. A főszereplő nem házasodhat össze mexikói szerelmével, mert a fiú szülei kerek pereg megtiltják az esküvőt a lány származása miatt. A társadalmi előítélet megakadályozza az egyéni boldogság beteljesülését: „Az igazság az, hogy ezek az előkelő emberek nem akartak maguk között látni egy szegény magyar bevándorlót, aki ráadásul még zsidó is volt... A szülei azzal fenyegetőztek, hogy elintézik az országból való kiutasításon és a bevándorló státuszom visszavonását.” Ez a fajta magatartás arra ösztönzi a nőt, hogy minél gyorsabban próbáljon asszimilálódni és mexikói állampolgárságot szerezni.

Az utolsó elbeszélés narrátora egy tízéves lány, aki azért utasítja el magyarságát, mert nem képes megérteni azt a hangulatváltozást, ami magyar rokonaiban bizonyos alkalmakkor végbemegy. A rövid novellában minden a tradicionális magyar dínomdánom körül forog, amikor az emberek azt éneklék, hogy „EZ IS ISZIK, AZ IS ISZIK”. A lány szerint ez az emigránsok között markánsan továbbélő hagyomány közös származásuk és kulturális identitásuk védjegyeként jelenik meg. „Sehol máshol az emberek nem mulattak sírva azért, hogy utána nevetésben törjenek ki” – állapítja meg. A magyarokat még az sem zavarja, hogy a csárdáshoz a talpalávalót a tipikusan mexikói mariachi zenészek húzzák, vagy éppen úgy éneklék a legnépszerűbb és legismertebb mexikói éneket, a *Cielito lindó*t, mintha magyar népdal lenne. A gyerekeknek csak negatív tapasztalatai vannak ezekkel a mulatozásokkal kapcsolatban, és nem képes azonosulni a történésekkel. Megállapításai, értéktételei a folyamatos asszimiláció problémáira mutatnak rá.

A regény – *La abuela me encargó a sus muertos* – néhány Mexikóba kivándorolt magyar család – köztük a későbbi nagyszülők – és egy Magyarországra visszatérő mexikói – az unoka – sorsát meséli el különböző narrátorok segítségével párhuzamos idősíkokba állítva az egyes történetzálakat. A könyv egy ajánlással – Szüleim emlékének –, valamint két idézettel kezdődik, melyeket egy családi fotó egészít ki. Az első idézet Elena Garro kortárs mexikói író regényéből – *La casa junto al río* (Ház a folyó mellett) – való, amely a nagyszülők és az unoka élettörténetének ismétlődésére utal: „...és a körkörös, önmagával azonos idő, mint egy tükör, amely egy másikat tükröz vissza, ismétlődik számunkra.” A másik idézet a regény egyik narrátor szereplőjének, Isidor Fuchsnek a könyvéből – *Mémoires de un caballero húngaro* (Egy magyar nemes emlékei)⁷ – származik. Ő a krónikás szerepének fontosságát hangsúlyozza, hogy a következő nemzedékeknek módja legyen megismerni elődeik történetét.

A magyar nagyszülők, Ilon és Pali 1927-ben érkeznek Mexikóba, két gyerekük már ott születik. Fiuk egy mexikói lánnyal köt házasságot, ebből a kapcsolatból születik az unoka,

⁷ A regényben a magyar származású szereplők által beszélt spanyol nyelv fonetikus módon kerül átírásra.

akinek nevét az író elhallgatja. Ez az ősei nyelvét már nem beszélő unoka utazik Magyarországra az 1970-es években, családi gyökereit keresve. A regény címe is erre a feladatra utal: a nagyszülői hagyaték tulajdonképpen a család halottait jelenti, akiknek a történetét próbálja felkutatni és megírni.

Pali, Ilon és az idézetek kapcsán már említett Isidor a bevándorlók első nemzedékéhez tartoznak. Közülük Ilont állandó honvágy gyötri, és évtizedek múltán sem tesz le arról, hogy egy nap visszatérjen a szülőföldjére. Vele szemben Isidor és Pali teljes mértékben képesek beilleszkedni a mexikói társadalomba, nem is gondolnak a hazatérésre. A második generációt – a nagyszülők gyerekei – egy természetes, veleszületett kettős állapot jellemzi: szüleik magyarok, de ők már a mexikói kultúrában szocializálódnak. A harmadik generáció az, amelyikben felmerül az igény a távoli gyökerek felkutatása iránt. Esetünkben az unoka fogja ezt a funkciót betölteni.

A különböző visszaemlékezések révén áll össze Ilon és családjának élete az 1910-es 20-as évek Magyarországon: a tehetős, zsidó vallású Friedmann családból származó lány egy Kovács nevű faluban nevelkedik, közel Sátoraljaújhelyhez. Ilon, első szerelmének halálát követően házasságot köt Palival, de esze ágában sincs a családi házat elhagyni, még kevésbé Mexikóba kivándorolni. „Nem akartam elmenni, elégedett voltam Kovácsban az élettemmel. Nem kényszerültem rá, hogy ahhoz, hogy boldog legyek, meghódítsam a világot” – mondja. A férje mégis meggyőzi, és végül együtt vándorolnak ki. Ilon a haláláig nem képes alkalmazkodni a mexikói életkörülményekhez, új hazája mindig furcsa és idegen marad számára. Az évek múlásával a honvágy annyira elhatalmasodik rajta, hogy, amint a lánya megjegyzi, „... az áldott faluja fontosabb volt számára, mint a férje és a gyerekei”. Valójában sosem tudja megbocsátani a férjének, hogy el kellett jönniük Magyarországról. Pali halálát követően visszatér a szülőfalujába, hogy egy megkésétt, végső búcsút vegyen a rokonaitól, de még az anyja sírját sem találja. Családjának többi tagja koncentrációs táborokban pusztult el. Ilon ugyan az 1970-es évek Magyarországra tér vissza, de nem vesz tudomást a bekövetkezett változásokról. Személyiségének legfőbb vonása a nosztalgia, ez pedig egyet jelent Kováccsal, fiatalságával, családjá sorsával.

A magyarországi látogatás párbeszédés formában íródik: Ilon a már halott férjének meséli el a vele történeteket, aki a sírból válaszol. Ezek a transzcendentális beszélgetések tele vannak kölcsönös szemrehányással. „Nem tudom, hogy mit lehet várni egy olyan embertől, aki ötven év után is azt hiszi, hogy Magyarországon hintón és lovon járnak, és még mindig csak földutak vannak” – mondja Pali. Ilon nem kevésbé dühösen feleli: „Nem is beszéllek veled tovább, jobb nekem ennek a kihalt temetőnek a csendje, semmint a fogatlan oroszlanra emlékeztető beszédedet hallgatni”. A rulfói megoldás – élők és holtak párbeszéde, amit a világhírű mexikói író a *Pedro Páramo* című regényében alkalmaz –, itt azt sugallja, hogy Ilon képtelen a múlttól elszakadni és szeretteinek halála után élete nem más, mint egy tetszhalál.⁸

Pali családjáról keveset tudunk. Mi az, ami Palit arra ösztönzi, hogy elhagyja a szülőföldjét? Félárvaként nő fel, sógora, Jenő állandóan lekicsinylően bánik vele. Néhány Mexikóba kivándorolt rokona biztatja fel, még hajójegyet is küldenek neki. Kalandvágy is úzi, Kovácscon fojtogató légkör veszi körül, a maga ura szeretne lenni és nem másokat szolgálni

⁸ Ilon gyermekkorától rendelkezett egy különös képességgel, amelynek révén képes volt kapcsolatba kerülni a túlvilággal. Ennek köszönhetően halott testvéreivel is „kommunikált”.

egy egész életen át. Be akarja bizonyítani mindenkinek, hogy képes sok pénzt keresni és a feleségének olyan kényelmes életet biztosítani, amihez korábban hozzászokott. A férfiúi nyugtalanság, az ambíció és az illúzió mind-mind hozzájárulnak, hogy elinduljon – mint ahogy azt teszik a tipikus mesehősök – messzi földre szerencsét próbálni. Nem is kell csalatkoznia szándékaiban. Rokonainak Mexikóról alkotott igen pozitív képe viszonylag hamar valósággá válik. „Pali, a hódító, arról álmodott, hogy a világ a lába előtt hever majd, és így is lett, és ez még különösebb erőfeszítésébe sem került” – foglalja össze nagyapja sorsát az unoka. Nagyon büszke arra, hogy saját üzlete van a Brazil utcában. Ez az üzlet azonban nem Pali, hanem valójában Pablo Schwartz tulajdona, hiszen Mexikóban ezen a néven él, így ismerik. Mexikó a megvalósult álmot jelenti számára. Gyökereit nem tagadja meg, ugyanakkor képes a gyors asszimilálódásra. Kezdetben még eljátszik a gondolattal, hogy egy nap visszatér Magyarországra, később azonban lemond erről, hiszen Mexikóban gondtalanul és függetlenül élhet. Tisztában van a Magyarországon bekövetkezett politikai változásokkal, a kommunista diktatúrát teljes mértékben elutasítja, és már ezért sem térne vissza. „Magyarország egy hatalmas koncentrációs tábor a kommunistáknak és az oroszoknak köszönhetően” – vallja. Az egyetlen dolog, ami iránt némi nosztalgiát érez, az a végtelen pusztákon való lovaglás.

Az unoka egy 23 éves idealista eszmékkel teli építészhallgató, aki aktív részese lesz a Tlatelolco téri vérengzésbe torkolló 68-as mexikói diákmegmozdulásoknak. Menekülni kényszerül a megtorlások elől, először a nagyszülei házában bujkál, majd titokban elhagyja az országot és az Egyesült Államokba megy. Személyiségének két alapvető vonása a veleszületett magány és az állandó identitáskeresés. Egész életében gyökeret próbál verni valahol. Szülőföldje száműzetésbe kényszeríti, amit hatalmas veszteségként él meg. Le kell számolnia azzal az illúzióval, hogy tartozik valahová. A társadalmi elutasítás mellett magánéleti csalódás is éri, fiatalkori szerelme, Laura elhagyja. Amikor évekkal később visszatér Mexikóba, a lány már másik férfi felesége. Az unoka irigyli nagyapját, mert az képes volt annak idején megvalósítani álmait és azzal a nővel élhette le az életét, akit szeretett. Ezzel szemben saját eddigi sorsát a teljes kiábrándultság jellemzi: „képtelen voltam egy földhöz, egy nőhöz kötni magam és akaratomon kívül földönfutóvá lettem.” Amikor az 1970-es években elhatározza, hogy Magyarországra utazik, nem csupán az ősei emlékét jön felkutatni, hanem saját kiüresedett életének is szeretne új értelmet adni. Éppen ezért használja a visszatér ígét az utazásával kapcsolatban, annak ellenére, hogy először érkezik ebbe a számára távoli országba. Látogatása egyben tér- és időutazás is. Tisztában van vele, hogy jövője és boldogulása attól függ, hogyan tudja rendezni a múlthoz való viszonyát. „Visszatérni Magyarországra, bejárni tájait, újrakezdeni saját és a nagyszüeim életét, megérteni azt a brutális szakítást, amit egy emberben az okoz, hogy elszakad a hazájától, családjától, barátaitól”, ezek a gondolatok vezérik a látogatás során. Egyszerű turistaként érkezik Magyarországra, előzetes ismeretei nem többek a jól ismert sztereotípiáknál. Mikközben a Hilton szálló ablakából csodálja a kilátást, eszébe jut egy gyerekkori élménye: sokáig azt hitte, hogy a lovak is magyarul beszélnek.

Az első tapasztalatai tulajdonképpen igazolják is előzetes „várakozásait”. Amikor egy utazási irodában autót akar bérelni és kér mellé egy idegenvezetőt is, az alkalmazott annyit kérdést tesz fel neki, mintha rendőrségi kihallgatásnak vetnék alá. Hasonló érzés keríti hatalmába, amikor új kísérőt kap, miután kiderül, hogy az elsőhöz, egy Margit nevű nő-

höz, gyengéd szálak fűzik. Éppen a nő lakásán tartózkodik, amikor egy furcsa látogató érkezik, egy titkosrendőr, és attól a pillanattól kezdve Margit már nem dolgozhat mellette idegenvezetőként. Amikor taxit akar hívni a nő lakásáról – ami számára a világ legtermészetesebb dolgának tűnik – ez a furcsa látogató felvilágosítja, hogy errefelé nem járkálnak üres taxik és egyébként sincs telefon, hogy rendelni tudjon. Hősünk először naivan azt hiszi, hogy az idegen ellenséges magatartását csupán a férfiúi féltékenység motiválja, és nem tudatosul benne látogatásának igazi célja. Ettől kezdve azt érzékeli, hogy állandóan hazudnak neki: az új idegenvezető nem akarja, Margit pedig nem mondhatja el az igazi okokat. Egy pillanatra még az is megfordul a fejében, hogy a nő is a rendszer beépített embere lehet. Ezekből a tapasztalatokból azt a következtetést vonja le, hogy a Magyarországra érkező turisták mind potenciális ellenségek, akiket állandóan szemmel kell tartani.

Az unoka felkeresi Kovácsot is. Abban reménykedik, hogy ott talán megtalálja azokat a gyökereket, amelyek megnyugvást hozhatnak számára további életében. Visszatérve nagyanyja szülőfalujába érti meg igazán, hogy milyen csapást és szenvedést jelentett számára elhagyni a szülőföldjét. A kései visszatérés már egy hiábavaló cselekedetnek bizonyult: örökre elveszett az, amit elhagyott. Ekkor tudatosul benne, hogy nagyanyjának ezt az örökségét neki kell felvállalnia: összegyűjteni az emlékeket és megírni a család történetét, Ráébred arra, hogy jövő csak akkor létezik, ha a múlt elidegeníthetetlen részünké válik. Mindez talán az ő életének is értelmet ad és megtalálja végre saját hovatartozását. Ebből a szemszögből vizsgálva Wein prózáját, azt mondhatjuk, hogy a három elbeszélés és a regény egy körforgást ír le: az unoka visszatál a három elbeszélésben egyre inkább megfakulni látszó gyökerekhez.

Kovács történetét 1918-at követően egy Ladányi nevű ember meséli el az unokának, aki még ismerte személyesen a Friedman családot. A 20-as években Kovács egy 4000 lakosú virágzó falu volt, zömében katolikusok, de voltak protestánsok is, mintegy 50 zsidó család és néhány cigány, akik a falu szélén laktak. Három elemi iskola is működött a faluban, egy katolikus, egy protestáns és egy zsidó. Kovács egy tipikus magyar faluként elevenedik meg Ladányi elbeszélésében, amely mintaként is szolgált a különböző vallási felekezetű emberek együttélésére.

A regény másik narrátora Isidor Fusch, aki Nagyváradról vándorol ki testvérével együtt még az I. világháború kitörését megelőzően Mexikóba. Tipikus kivándorlósors az övé: az Egyesült Államokba akar menni, de az érvényben lévő kvóták miatt Mexikóban kénytelen maradni. Így telepszik le a mexikói fővárosban, és vesz el egy német lányt feleségül. Kezdetben egy kis dohánybolt biztosítja számára a megélhetést, később gombgyárat alapít, szabadidejében pedig az emlékiratain dolgozik. Krónikási munkája néhány Magyarországra küldött levéllel kezdődik, amelyekben igen pozitív képet ad Mexikóról. Amerikát mint a jövő kontinensét festi le. Alapvető fontosságúnak tartja, hogy tapasztalatait írásos formában is megörökítse, ahogy ő fogalmazza, azért, hogy a következő nemzedékek is ismerjék „... azon magyar őseik történetét, akik olyan távoli területekre vándoroltak ki”. Van valami a szándékában, ami a XVI–XVII. századi spanyol és amerikai krónikásokra emlékeztet bennünket, köztük is leginkább Bernal Díaz del Castillóra. Ez az egyszerű spanyol katona Hernán Cortés oldalán vesz részt a mexikói területek meghódításában, majd Guatemalában telepedik le, és élete delelőjén azért írja meg híres krónikáját, hogy az utó-

kor tisztában legyen majd az akkor történetekkel.⁹ Emlékezni szeretne és nevén nevezni a dolgokat – tehát kimondani az igazságot –, ahogy a kortárs mexikói irodalom legnagyobb alakja, Carlos Fuentes írja róla.¹⁰ Fusch is hasonló gondolatok vezérlik: hű képet akar festeni a történekről és azt szeretné, ha a következő nemzedékek is ismernék a magyar kolóniát alkotó emberek történetét. Fusch alakjában nagyon jól megfogható a kettős identitás. Könyvét ugyan spanyolul írja, és Mexikóról is csupa pozitív dolgot ír, mégis szükségét érzi annak, hogy ne felejtse el azt sem, hogy honnan jött. Az általa felvállalt küldetést az unoka teljesíti be: nem csupán azért kezd el írni, hogy mint egy onetti hős, legyőzze a magányt, hanem hogy saját identitását is megtalálja magyar ősei történetében. Azok a történetek, amelyek megírandó könyvének részét képezik, olyan régi elbeszélésekből, históriákból táplálkoznak, amelyeket a rokonaitól, köztük Isidortól is hallott. Ezek közül külön említés érdemel a „szép magyar hölgy” története, amely sok hasonlóságot mutat a *Draga Rocza* című elbeszéléssel. Róza, aki a regényben Roszi néven szerepel, tulajdonképpen az a titokzatos fiatal magyar hölgy, akit Isidor egy nap megpillant az állomáson és ismeretlenül is halálosan beleszeret. Ebből a nézőpontból vizsgálva Wein műve egy metaregény is egyben, hiszen egy létrejövő irodalmi alkotást folyamatában ábrázol.

A már említett kettős identitás – amely ilyen vagy olyan formában, de a regény valamennyi szereplőjére igaz – markáns módon jelentkezik a regény nyelvezetében is. Néhány szó magyarul jelenik meg, főleg a tulajdonnevek, becenevek, megszólítások és az ételek nevei: Anyu, Ilonkam, Apu, kuglof, gulash, dobosh, pusztá, gombaleves, paprika stb. A legérdekesebb és legmulatságosabb példa a „buditistito” formában szereplő szó, amely a Friedman család jó anyagi helyzetére is utal főleg a falu lakóinak a szemében. A takarítóemberek kéthetenként jelentek meg a háznál, hogy a szóhoz kapcsolódó munkájukat elvégezzék a család otthonában. A magyar kifejezést is használja a szerző, a zsidóktól és a cigányoktól való megkülönböztetésre. A magyar kivándorlók tipikus spanyol kiejtése fonetikusán kerül átírásra: a szavakat máshogy hangsúlyozzák, mint a spanyolban szokás, sok helyen megkettőzik az r hangot stb. A regény végén egy szöszedet található, ahol a magyar szavak helyes kiejtése és spanyol megfelelőjük szerepel.

Carlos Fuentes úgy véli, hogy a képzelőerő a történelemben ugyanolyan fontos, mint maga a történelem. Regény, irodalmi szöveg nélkül a történelmi szöveg sem érthető, nem több, mint egy száraz adathalmaz, ha az irodalom nem kelti életre.¹¹ Susana Wein prózája ezt a küldetést vállalja fel: megtörtént eseteket, személyes vallomásokot, családjában hallott történeteket alakít át fikcióvá a képzelet segítségével, hogy az olvasó jobban megértesse azt a meghasadt tudatállapotot, amit a szülőföld elhagyása, a hontalanság érzése okoz a kivándorló embernél.

⁹ BERNAL DÍAZ DEL CASTILLO: *Historia verdadera de la conquista de la Nueva España*. Edición de Miguel León-Portilla, Madrid, 1984.

¹⁰ CARLOS FUENTES: *Valiente mundo nuevo: épica, utopía y mito en la novela hispanoamericana*. Madrid, Mondadori, 1990.

¹¹ *Entrevista con Carlos Fuentes*. www.espectador.com/text/pglobal/fuentes2.htm. Radio El Espectador, Uruguay